

Arnljótur Guðmundsson

Bjarni Benediktsson Arnljótur Guðmundsson – Meðlög - Framfærslumál – Lögtaksheimild – Upptöku-
og uppeldisheimili – Götustelpur – Vandræðastúlkur – Vandræðadrengir - Drykkjumannahæli

Tekið af vef Borgarskjalasafnsins

---

bjarnibenediktsson.is

Einkaskjalasafn nr. 360
Stjórnmalamaðurinn
Askja 2-6, Örk 1

©Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Pensions Forum,

ful. Thumseggade 14.

8/4 1939.

Herra professor. Bjarni Benediktsson.

Um nokkurn tíma hefi ég haft það í huga að skrifa yður og láta yður vita hvernig ferðin gengi. En þetta hefir dregist, m. a. Vegna þess, að ég vildi fyrst geta gert sjálfum mér nokkra grein fyrir því, hvað ég gæti búið við að kafa upp í þrúlaginu.

Þegar ég kom til Hafnar faladi ég fyrst við socialdirektorinn hei i bennun og ráðfórði mig við hann um það hvernig best væri að kaga drot mínni. Hann sagði mér, að vafasamt væri fyrir mig að fara um á þá braut, að vinna á kontorinu eða framfærslusloppunum. Hei i Höfu eru l. d. ~~við~~ „Magistratus 3. Afdeling“ skift i „lokab- og centraladministration“ Centraladministrationin er skift niður i 5 adalkontora og á hverjum þessum kontora um sig vinna yfi 100 man (samman yfi 200) Hverjum kontor um sig er skift i margar

deildir. Ef ég getaði mér að vinna í állum deildum, á öllum
skrifstofunum, þó ekki væri nema vikuhléna á hverri þáttu þess
langan tíma, fyrir utan það, að það er óðs manns reði að geta séi að
komast á korti með það fyrir augum, að vinna þar aðeins eina viku
þá var það líka mögulegt að fara strax til einhvers lítils bójar. En það er
hvergi eins aðgengilegt að stúdera framfaralumál og á þeim stöðum, sem
þau eru mest sérgerind, og hegt er að ^{setja sig um í} þessum áttríði útaf því sig. Hóad
um það. Miðvístæðan varð sú, að ég yrði fyrst hér í Höfu og stúderaði
þar framfaralumálin í heild, en þó svo til einhvers minni bójar á
stærð við Reykjavík. ~~og~~ Hefi ég náðað framan til þess að setja mig
inn í framfaralögina dæmdu, önnur lög, sem ég held að geti haft þýðingu
fyrir mig, litteratur, sem ég hef náð í, auk þess, sem ég hef verið heima-
gangur á framfaralögskrifstofunum og komið á all mörg framfaralög.
Alstæðar hefði mér verið leyft að setja mig inn í það, sem ég hef kort
mig um, skrifstofustjórnari hafa leiðbeint mér sjálfi, eða sett aðra
menn í það, auk þess sem socaldiviktorinn lít lögþæðing, sem vinnur
á skrifstofunum, ^{í þessum} koma mér inn á þess skrifstofu og stopnari, sem ég vildi
skoda, og sá samu máðu hefði verið ~~þess~~ einstakna leiðsögumadur minn.

Geqnum "Börneværiskantoret" komst eg inn á nokkur heli fyrir
börn og unglinga, og í búi skrifstofunnar fór eg tvær ferðir út á land. Sendi
skrifstofan ungum lögfræðing með mér og kostaði sjálf ferðirnar.
Eg þarf þér ekki að kvarta yfir móttökunum.

Þú er spurningin sú, hvort eg hafi lært eitthvað það, sem notfara mér
heima. Þú held að mér sé óhætt að fullyrða, að við mequm margt löra
af Dönum um fyrirkomulag framfarlumála og það jafnvel hluti,
sem geta minnkað útgjöld til framfarlumála að einhverju leyti. En
eg á vonandi eftir að kynast framfarlumála betur bæri þér erlendis
og heima, svo all umboðastarf verður að bíða. Við þetta bális svo það, að
allar breytingar á framfarlumálum verða að koma smátt og smátt.
Menn verða að fíkra sig áfram eftir þér, sem regulan heima getur
tíðni til, og af þeirri ástæðu hefi eg ekki hugsað mér að koma með
nóms tillögum, sem gerbreyta fyrirkomulagi framfarlumála.

Þitt það fyrsta, sem eg rak augum í var það, hve mikis samvæmi
er í sljóru framfarlumálum, enda er framkvæmd framfarlumála
í þrengrri merkingu, elli byggingu, innviðe byggingu, barnavendur-
mála og allra skyldra mála falur sama manninum, í Kaupmanna-

höfu einum borgarstjórnara, úti á landi hefir formadurinn fyrir framfarsluneyndinni (det sociale Udvalg) þetta starf með höndum, en sérstök skrifstofa, - (ad sjálf sögðu i morgun deildum), - ~~þetta~~ þer með stjórn þessara mála.

Heima er það ad vissu svo, ad borgarstjóri þer með stjórn allra þessara mála, en hann hefir svo mikið á sinni tönnu, ad eg efast um ad slíkt sé heppilegt. Þy held ad heppilegt sé ad sérstök skrifstofa fari með stjórn allra framfarslumála, sem þerrin hefir einhver afskilt af, fátækraframfari, barnavernd, atvinnubótavinnu, alþjóðu bygggingu o. s. fr. Slíkt skrifstofu cefti annaðhvort sérstakur borgarstjóri ad stjórna, eða formadur framfarsluneyndar, sem fátækraframfari formadur barnaverndarneyndar og annara neynda, sem um framfarslumál fjalla. Ad sjálf sögðu yrði ad skifta þessari skrifstofu i deildir, en það yrði of langt ad fara út i það, hvernig yrði heppilegast ad skipa nánar störfum þeirra.

Þó vil eg minnast á eitt verkefni, sem eg held ad skrifstofan ætti ad sinna frekar ^{meir og} en það er vinheimta endurkrefis framfarslustyrkjar og medlaga med börnum. Þer i Höfu er sérstök skrifstofa, sem annast vinheimta barnamedlaga, og það með góðum árangri. Skv. lögunum

má innheimta þessi meðlög með ymsum ráðum, en það sem mest er
 notað eru þessi: 1. Heimild framfarisráðgjafarinnar til þess að
 skylda atvinnurekanda til þess að halda eftir meðlaginu þegar
 kaup er greitt. Sé til af þessu brugðid verður vinnuveitandi skaða-
 bótuskuldar. 2. Lögfraksheimild 3. Heimild til þess að láta skuldu-
 naut aflána skuldina. 4. Heimild sveitarstjórnar til þess að láta
 lögregluna innheimta meðlagid. — þegar meðlag er greitt fyrir
 einhverja manneskju eru hagi hennar vinnsakadur og síðan ákveðid
 hve mikid sé mögulegt að láta hana greiða, og þá fjærhed má síðan
 greiða vikulega, halfmánaðarlega, mánaðarlega, eða - og það sára sjaldan
 með lengra millibili. En það er gengid eftir þessum greiðslum og ef
 nokkur verulegur drættur verur er notað þau þvingunarmedal, sem við
 eiga. — þegar þess er gætt, að verid er að innheimta skuldi bláutaks
 muna og tekjuleikla, skyldi maður setla að þetta veri nauðast
 ómaksins vert. En það hefir komid í ljós, að allmikill hluti greiddra
 meðlaga fast nu með þessu móti, og jafnframt fara endurgreiðslurnar
 stöðugt vaxandi með ári hverju. Árið 1934 eru greidd barnsmeðlög
2.6 milj. kr., en endurgreiðslur 543 þús. Árið 1937 greidd meðlög

*) Endurgreiddslur annara sveitarfélaga eðli talda hér, því ríkið ber allan
kostnað af fyrirframgreiddu barnsmedlaga.

2.9 milj. en endurgreiddslur 944 þús., eða þriðjungurinn af greiddum
medlögum. - Það er hins vegar eðli hægt að sjá hve mikið hefur
verið greitt í medlog med börnunum ef innheimtan hefur eðli á't sé
stað.

Allmargir berir innheimta á svipaðan hátt endurkröfan sveitarstjórka,
og Höfn mun í sumari taka það upp.

Þá Reykjavíkurbær tæki upp slíka innheimtu þyrfti fyrst og fremst ~~þetta~~
að vera hægt að beita svipuðum þvingunarráðum, þ.á. m. þyrfti að
koma upp þvingunabannstöpunum, en slíkt stöpunum er nauðsynleg af
fleirum ástæðum. Auk þess yrði að setja sérslaka meira í þetta, því
grundvöllurinn fyrir því að ^{verulega} þranga náist er sá, að sérstakrar regluseminir
sé sett.

Hvæð viðvikur tilhögun styrkjarinn, hefur það tekið svo, að þeim peningustyrkur
er yfirleitt ódýrasta hjálpin (fátal hjálp, húsnæði, ljós og hiti þó oft in naturalia)
Allar framfarisslopanir, á hild opinbra rekur eru mikið dýrari, en einstaka
drygkjumannaheiti, er einstaklingar reka í sambandi við landbúnað, en til fáblega
ódyrt í rekstri. Þy held að það sé alveg skakt að breyta fyrst um sinn frá því, sem
mú hókast í Reykjavík, um tilhögun framfarisslopana, en þó er nauðsynleg

ad geta gripid til þess ad setja menn i þvingunaronum ~~ess~~ og einnig veita matarhjulp á sameiginlegu mótuneyti, en hvorkvegga þetta þó einungis i undansekningar tilfellum.

Í þvingunaronum (og þá á héli) celti ad láta þá menn, sem ad einhverju leyti ~~eru~~ hafa ~~þó~~ gersl. bratlegir við þamforslulögir, ~~er~~ vanrækja verulega ad þamfleyta þeim, er þeim ber skylda til. Sama yrði um menn, sem sérstaklega eru erfir iðfangs, t. d. alkoholista, „omstreyfende, erlvers-og subsistenslöse“, menn sem neita ad taka vinnu, sem i budi er, halda mjög illa á þvi þi, er þeim er þengid, ^{er á sly} ^(er sverstarstj. silvegur) segja upp vinnu, er þeir hafa haft o. s. þv. Samkv. dönskum lögum er heimill ad setja þesta þessa menn á vinnuhéli, auk þess sem þeir missa atkvæðisrett o. þ. réttindi. Þad er vafalaust, ad margir hika þvi ad segja rangt til um efnahag sinn o. s. þv. vegna þessara iðv laga, og eg held ad eldi sé vanþörf á þvi héli ad koma sveruð skipulegi á. Sennilega yrði tilfállega þvi menn settir i slíka þvingunaronum og vori þvi edlilegast ad ríkad raki slíkt onnukoli, er öll sveitarfélög öllu aðgang ad.

Sameiginlegt mótuneyti yrði sér i lagi þvri þá menn, er eldi kunn ad halda á þi. Við þá er edlilegt ad segja: Bennum ber skylda til ad þam-

þæra ykkur, en úr því þið getið elíki komist af með venjulegum styrk, verði
þið að láta ykkur nægja hjúlp íu naturalia. Á svipadum hátt eru ~~þessi~~
mötuneytirn nokkuð hér í Höfn.

Það er margt annað sem geti komið til mála í sambandi við
tilhögun styrkjans, en ég held að engar venulegar breytingar eigi að gæra,
að því undanteknu, sem ég hefji nefnt. Það verður að allmuga nákvæmlega
lúern einstakann útgáðalid, og er engunveginn útilokad að lagfæra
með því ímizlegt.

Ég verð að slá botninn í þetta bréf. Það er orðið lengra en ég bjóst
við. Í þó er eitt atriði enn, sem ég vil drepa á, en það eru þær fyrri-
ætlanager, sem hafa verið á dögum um upptöku- og uppeldisheimili
fyrir vandræðabörn. - Meðferð vandræðabarna er í stultu máli - hér í landi þannig:
Fyrst og fremst er reynt að láta barnið vera áfram á heimili sínu, og þóráðgæmnu
pers e. l. v. skyldast til þess að hafa uppeldinu á sérstakum hátt. Ef þetta er elíki og
er barninu komið fyrir hjá privát fólki. Ef þetta fólk gefst upp á barninu, eða þvíttrann
þykist sjúk að ógerlegt sé að setja það í „privát Pleji“, er barnið sett á „Opfagelseheimi“,
en þar getur það verið allt að 9 mánu. Ef slík dval nægir elíki, eða upptöku-
heimilið gefst upp á barninu, er það sett á eftirtöld heimili eftir því, sem við þykist

eiga: Lærlingehjems, sem eru í bæjum, og börnin þá sett í það að nema einhverja
íðn, Skolehjem - mjög erfis börn undir 14 ára aldri eru Ungdomshjem - mjög
erfis börn eldri en 14 ára.

Þegar um það er að ræða að koma upp einstakna uppeldishali fyrir vandræða
börn heima, er vert að geta sér grein fyrir þeir, að ekki þykir gerlegt að notast við
sama heimili fyrir piltu og stúlku, er náð háfa 14 ára aldri, að vandræða-
drengrir undir 14 ára og yfir 14 ára mega helst ekki vera á sama héli,
að mjög erfis börn mega helst ekki vera á sama héli og börn, sem e. l. v. eru
ekki sérlega erfis vidurveigur, t. d. góðustúlku af verri endanum og aðrar
vandræðastúlku, og margt fleira kemur hér til álitu. Þá má og benda á
það, að enganveginn er úr þeir skerid, hvort heppilegra sé að háfa slík
heimili í kaupstað eða í sveit. Það ber t. d. oft góðan árangur að koma
og vandræðadrengrum fyrir við iðnnáms í kaupstað, og láta þá búa í
„Lærlingehjem“, en oftast þér það svo, að þeir vandræðadrengrir, sem sendir eru
þá Kbh. ~~þá~~ á héli í sveitinni, þar sem þeir bera landbúnað, koma til
bæjarins aftur, og eru þeir þá ver settir en þinnir, sem lært háfa einhverja
iðnadrögur. Þó er þér hræddur um það, að það geti reynst nokkuð dýrt að
koma upp slíkum holum, ef slíkt ætti ekki að verða hreint kák. Við þetta

batist það, að "tendensinni" hér er sé, að koma börnunum í "Familiþjónu", -
ekki á uppeldisstofnanir, - svo sem áður er. Uppeldisstofnanirnar eru
þvíst og þremur nauðsynlegar í miklu fjölmenni.

Stofnanir fyrir vandræðabörn eru fjöldamargar hér í landi.
Flestas hafa þær orðið til með þeim haldi, að menn, sem áhuga hafa fyrir
uppeldi vandræðabarna eða annara barna, hafa tekið að sér nokkur börn,
og upp úr þeir hafa stofnanirnar smátt og smátt vaxið. Kristileg félög
standa að mörgum stopnunum, allmargar stofnunar fyrir gjafir einstakra
manna, en sjaldnasb á það opinbera upptökin að þessu.

Heima held ég að við eigum að fara þá leið, að fá hafa menn,
er áhuga hafa fyrir þessum málum, helst barnlaus eða barn lítil
ljón, til þess að taka að sér börnin. Er það oft kostur að börnin séu
ekki mörg á hverjum stað og þau alísl upp í einstakrar fjölskyldu-
umhverfi. Við þetta vísul margt: Hægt er að greina börnin sundur
eftir þeir, sem hentið þykir, hægt að hafa sum börnin í sveit, önnur
í kaupstað. Barnid loðnar að mestu við það að vera stimplað sem
vandræðabarn. Þetta er einnig ódýrara en að halda uppi framfarluhali,
kaupa jönd, byggja hana upp, kaupa birstu o. s. fr. In ef þetta

kyrni að reynast óhentugt í þarntöndinni, mátti, síðar byggja hali,
og veri þá þekari reynsla fengin fyrir þvi hvernig slíkt hali ætti að
vera, en nú er. Hinsvegar er það djúrt spaug að byggja fyrst hali,
sem síðar reyndist e. l. óhentugt.

Drykkjumannaheli er önnur krafa. Það spursmál held eg að reyna
ætti að leysa á sérþáttan hátt: Fá á litlega bandur, til þess að breyta svo
biskabaráttum sínum, að þeir getu tekið við slíkum mönnum og hefi
aðeins skoðað eitt drykkjumannaheli, ~~þa~~ en það er tekið einu og lítið
herra-garðu, og gamall bóndi er forstöðumaður þess. Þetta er eitt besta
drykkjumannaheli hér í landi.

— Því nokkura daga þer eg hédan frá Kbh. til einhvers minni þegar,
sennilega til Bsbjerg. Þy veit ekki enn hve lengi eg verð þar. Það þer
eigngöngu eftir þvi hvað mér finst eg hafa upp úr þvi. Þar á eftir hefi eg
hugað mér að fara einstakur þaðferð til Oslo og Gautabergar. Annars
legg eg aðaláhersluna á það að geta verið nokkuð í Englandi, til þess að
kyrnas framförslumálum í landi, sem skipar þeim málium eftir ^{ráðgjöf} ~~þörmum~~ megin-
veglum en gerist hér á Norðurlöndum. Það, sem háir mér mest er það
~~at~~ hve lítið þörf þer styrki og hef. Ef vel ætti að vera þyrfti eg að ~~geta~~

vera erlendis hált annað ár, geta rólegur sett mig inn í hlutina og
ferðast nokkuð um. M til þess þyrfti ég 4-5000 kr. styrk, en það
er rist enginn kostur á slíkum hlutum. Þy held að af lítið hafi verið
gert af því að kosta menn út til þess að kynast framfarismálum,
og fyrir mér mætti annar lögfræðingur sigla í sömu erindum og ég.
Það er vafalaust nægilegt starf fyrir okkur báðá, og betur sjá auðgi
en auga. Þy Hér í Höfu vinna fjöldamargir lögfræðingar og hagfræðingar
að framfarismálum, og það setur sinn svip á starfseminna. Á morgun
aðal skrifstofunum, þ.á.m. barnaverndarkentornum er krafist
lögfræðiprófs, eða hagfræðiprófs (eand. polit.) til þess að menn geti orðið
sekrítar, fullnias, ekspeditiunsekrítar eða skrifstofustjórar.

Þy held ég láti þessi fáu orð nægja og byrji elki á fjórðu
ortíunni. Þy hugga mig við það, að þér hafið áður orðið að pola gegnum
lengri ritgerðir, og ég hefji samid, svo þér hafið gefinguna. Þy þér felduð ástulega,
að ég setti mig inn í eitthvæð sérslakt, þætti mér vænt um að þér létuð mig
vita um það.

Með kveðju

Arnaldur Ludmannsson.